

DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2019-65-20>
УДК 338.24.021.8

Шира Т.Б.

кандидат економічних наук, доцент,
Українська академія друкарства

Shyra Taras

Ukrainian Academy of Printing

**ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
КОРПОРАТИВНОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ**

**FORMATION AND FUNCTIONING OF THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC
MECHANISM FOR ENSURING CORPORATE SECURITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES**

Функціонування та розвиток підприємств в Україні потребує забезпечення корпоративної безпеки, що не може бути реалізовано без належного методологічного підґрунтя. На українських підприємствах створено системи безпеки різного рівня складності, але формування безпечних умов розвитку потребує розроблення та впровадження системи корпоративної безпеки. Обґрунтовано, що в складі корпоративної безпеки ключовим складником виступає організаційно-економічний механізм. Здійснене узагальнення дало змогу визначити основні підходи до трактування сутності терміна «організаційно-економічний механізм», які були використані для визначення місця організаційно-економічного механізму в системі корпоративної безпеки підприємства. Визначено основні етапи формування та функціонування організаційно-економічного механізму забезпечення корпоративної безпеки промислових підприємств.

Ключові слова: механізм, організаційно-економічний механізм, корпоративна безпека, суб'єкти безпеки, система, загроза.

Функционирование и развитие предприятий в Украине требует обеспечения корпоративной безопасности, которое не может быть реализовано без надлежащей методологической основы. На украинских предприятиях созданы системы безопасности различного уровня сложности, но формирование безопасных условий развития требует разработки и внедрения системы корпоративной безопасности. Обосновано, что в составе корпоративной безопасности ключевой составляющей выступает организационно-экономический механизм. Осуществленное обобщение позволило определить основные подходы

к трактовке сущности термина «организационно-экономический механизм», которые были использованы для определения организационно-экономического механизма в системе корпоративной безопасности предприятия. Определены основные этапы формирования и функционирования организационно-экономического механизма обеспечения корпоративной безопасности промышленных предприятий.

Ключевые слова: механизм, организационно-экономический механизм, корпоративная безопасность, субъекты безопасности, система, угроза.

The functioning and development of enterprises in Ukraine requires ensuring corporate security; it cannot be implemented without an appropriate methodological basis. Ukrainian enterprises have created security systems of various levels of complexity, but the formation of a safe development environment requires the development and implementation of a corporate security system. It is proved that the key to corporate security is the organizational and economic mechanism. The generalization made it possible to determine the main approaches to the interpretation of the essence of the term «organizational and economic mechanism». The first approach involves the interpretation of this mechanism as a combination of organizational and economic components, the second as a system, the third as a management tool. Identified approaches were used to determine the organizational and economic mechanism in the corporate security system of an enterprise. It is proved that a mechanism is a system that is interconnected with a higher order system, that is, a corporate security system and lower order systems. At the input of such a system is organizational and resource support, and at the output is the result, that is, the effectiveness of the organizational interaction of security entities and the use of resource support in the process of fulfilling tasks to ensure corporate security of an industrial enterprise. The specifics of the process of ensuring corporate security in a specific industrial enterprise should be taken into account when choosing methods, levers and tools that will make the necessary changes in activities. The organizational and economic mechanism is a necessary element of the corporate security system, which promotes coherence between internal security entities and enhances interaction with external security entities, more efficient use of available resource support and the search for new previously unused reserves, both internal and external, for fulfilling assigned tasks. Organizational and economic mechanism may consist of subsystems, that is, organizational and economic, associated with the process of enterprise management, ensure its timely improvement and adaptation to achieve and maintain the necessary level of corporate security. The main stages of the formation and functioning of the organizational and economic mechanism for ensuring the corporate security of industrial enterprises are determined.

Key words: mechanism, organizational and economic mechanism, corporate security, security subjects, system, threat.

Постановка проблеми. Забезпечення корпоративної безпеки промислових підприємств є доволі складним процесом, адже крім того, що будь-яке підприємство як відкрита соціально-економічна система активно взаємодіє із зовнішнім середовищем, що за певних умов може мати не лише позитивні, а й негативні наслідки у формі зовнішніх викликів, ризиків та загроз, кожна корпорація в Україні характеризується на поточному етапі розвитку й суттєвими суперечностями між учасниками, що спричиняє виникнення внутрішніх загроз. Отже, досягнення та підтримка на необхідному для функціонування та розвитку рівні корпоративної безпеки потребує використання методології, яка б повною мірою відповідала фактичним умовам ведення бізнесу в Україні. У цьому контексті доцільно підкреслити, що у сфері забезпечення корпоративної безпеки існує вакуум, окрім наукових публікацій, які окреслюють

завдання та важливість створення системи корпоративної безпеки, що безпосередньо стосується більшості суб'єктів господарювання, не сприяють комплексному вирішенню проблеми. Окремі ж аспекти, які повинні не лише давати загальне уявлення, а й формувати технологію, що може бути застосована після певної адаптації в умовах конкретного підприємства, не розглядаються. Відповідно, суб'єкти безпеки в подальшому змушені інтуїтивно та спираючись виключно на власний досвід здійснювати здебільшого оперативні заходи для забезпечення корпоративної безпеки. Результативність таких дій є надзвичайно низькою, що не сприяє розвитку корпоративного сектору в нашій країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням забезпечення безпеки підприємств багато уваги приділяють вітчизняні та закордонні вчені, зокрема: Л. Абалкін, О. Ареф'єва, І. Білько, З. Варналій, О. Власюк,

Т. Васильців, З. Герасимчук, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, З. Живко, О. Захаров, В. Ковальов, Г. Козаченко, О. Ляшенко, В. Мунтян, Є. Олейников, Г. Пастернак-Таранушенко, В. Пономаренко, В. Франчук, Л. Шемаєва, С. Шкарлет, В. Шлемко, В. Ярочкін та ін. Однак доцільно відзначити недостатню увагу науковців щодо розгляду проблеми забезпечення корпоративної безпеки та формування відповідної системи безпеки.

Мета статті полягає у визначенні методичних засад формування та функціонування організаційно-економічного механізму забезпечення корпоративної безпеки промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж розглянути сутність терміна «організаційно-економічний механізм», вважаємо за доцільне підкреслити відсутність єдності між науковцями щодо різновидів механізму. Так, В. Прохорова обґрунтовує доцільність виділення в складі загального механізму шести локальних: «...механізм адаптації, механізм діагностики, механізм ідентифікації загроз, механізм прогнозування проблем формування економічної безпеки, механізм управління цілями економічної безпеки, механізм прийняття рішень із формування економічної безпеки» [7, с. 381]. У цілому погоджуючись із таким підходом, вважаємо, що на перших етапах формування системи корпоративної безпеки доцільно уникати надмірної деталізації, об'єднавши суміжні механізми в більш загальні, зокрема організаційно-економічний та протидії загрозам.

Здійснено огляд наукової літератури [1-9], в якій сформовано сутність та ключові аспекти створення та функціонування організаційно-економічного механізму незалежно від сфери його застосування. Проведене узагальнення дало змогу зробити висновок, що більшість визначень характеризується певною схожістю, хоча мають місце й відмінності, які все-таки заслуговують на увагу як основа для врахування та розроблення організаційно-економічного механізму забезпечення корпоративної безпеки промислових підприємств.

У розумінні І. Моргачова організаційно-економічний механізм доцільно визначати

як «...сукупність цілеспрямованих впливів організаційно-економічного характеру на організацію як відкриту соціально-економічну систему чи на процес з метою підвищення ефективності процесу (системи) або досягнення певного результату» [5, с. 39]. На нашу думку, акцент на «цілеспрямованих впливах» не забезпечує необхідної конкретизації. Є. Ануфрієва суттєво розширює сукупність складників організаційно-економічного механізму, виділяючи у їх складі «...методи, засоби та прийоми ... що слугують інструментом реалізації управлінської діяльності в системі підприємств ... координують діяльність усіх функціональних підрозділів ... допомагають забезпечити прийнятний рівень її ефективності...» [1, с. 18]. Погоджуючись із суттю, можна стверджувати, що такий підхід є доволі загальним і не відображає специфіки саме організаційно-економічного механізму.

Велика група науковців під час трактування організаційно-економічного механізму застосовує системний підхід із визначенням доволі широкого спектру інструментарію. Так, А. Соколова вказує на доцільність застосування «...організаційних, економічних, правових, управлінських і регулюючий дій, способів і процесів...» [8, с. 89]; Т. Безрукова наголошує на необхідності формування «...системи забезпечення, функціональної та цільової систем» [2, с. 45]; Ю. Лисенко та П. Єгорова стосовно макрорівня визначають «...формування цілей і стимулів» [4, с. 87]. Застосування системного підходу можна вважати доцільним, але лише обґрунтування його складників не дає змоги повною мірою з'ясувати його сутність та місце в системі корпоративної безпеки підприємства.

Окремий напрям сформовано Г. Козаченко та її послідовниками, які визначають організаційно-економічний механізм як «... інструмент управління, що являє собою сукупність управлінських елементів та способів їхньої організаційної, інформаційної, мотиваційної та правової підтримки, шляхом використання яких з урахуванням особливостей діяльності підприємства забезпечується досягнення мети» [3, с. 107-109]. Як інструмент

досягнення мети подає організаційно-економічний механізм і О. Тридід [9, с. 252], при цьому приділяючи увагу впливу внутрішніх та зовнішніх чинників. У цілому з таким підходом також можна погодитися, зважаючи, що в ньому підкреслюється місце такого механізму в системі управління підприємством.

Узагальнюючи, можна стверджувати, кожен із розглянутих вище підходів заслуговує на увагу, оскільки відображає специфічні властивості організаційно-економічного механізму, які можуть бути використані в процесі забезпечення корпоративної безпеки. Так, механізм – це система, яка взаємопов'язана із системою вищого порядку, тобто системою корпоративної безпеки, та системами нижчого порядку. На вході такої системи знаходиться організаційне та ресурсне забезпечення, а на виході – результат, тобто ефективність організаційної взаємодії суб'єктів безпеки та використання ресурсного забезпечення в процесі виконання завдань щодо забезпечення корпоративної безпеки промислового підприємства. Специфіка процесу забезпечення корпоративної безпеки в умовах певного промислового підприємства повинна бути врахована під час вибору методів, важелів та інструментів, які уможливають здійснення необхідних змін у діяльності підприємства для формування безпечних умов ведення бізнесу. Організаційно-економічний механізм – необхідний елемент системи корпоративної безпеки, який сприяє узгодженості між внутрішніми суб'єктами безпеки та посиленню взаємодії із зовнішніми суб'єктами безпеки, більш ефективному використанню наявного ресурсного забезпечення та пошуку нових невикористаних раніше резервів, як внутрішніх, так і зовнішніх, для виконання поставлених завдань. Організаційно-економічний механізм може складатися з підсистем, тобто організаційної та економічної, які пов'язані з процесом управління підприємством, забезпечують його своєчасне вдосконалення та адаптацію для досягнення та підтримки необхідного рівня корпоративної безпеки.

Організаційно-економічний механізм, будучи складовою частиною системи корпоративної безпеки, повинен бути створений

суб'єктами безпеки для виконання поставлених перед ними завдань (рис. 1).

Нами виділено підготовчий етап, який передбачає не лише оцінювання поточного рівня корпоративної безпеки та фактичного впливу внутрішніх та зовнішніх загроз, а й прогнозування їх зміни як інформаційне підґрунтя для розроблення механізму. Етап формування передбачає не лише підбір найбільш доцільного інструментарію, а і його уточнення з урахуванням фактичного організаційного та ресурсного забезпечення, можливості взаємодії із зовнішніми суб'єктами безпеки, пошуку та використання внутрішніх резервів, перерозподілу ресурсів між окремими підрозділами та використання їхнього потенціалу під час реалізації захисних заходів. Етап функціонування полягає у реалізації захисних заходів, оцінюванні результативності дій суб'єктів безпеки з подальшим внесенням доцільних змін у механізм, що забезпечує його систематичне вдосконалення. Розглянутий процес не враховує специфіки забезпечення корпоративної безпеки певного окремого підприємства, отже, у ньому не концентрується увага на окремих моментах. Його можна використати як основу для моделювання організаційно-економічного механізму, розроблення покрокового алгоритму.

Висновки. Запропонована послідовність формування організаційно-економічного механізму відображає складність системи корпоративної безпеки на українських підприємствах. Створення такого механізму повинне розширити перелік існуючих інструментів для уможливлення досягнення суб'єктами безпеки поставлених перед ними завдань. Сформовані методичні рекомендації спрямовані на поліпшення динамічної адаптивності системи корпоративної безпеки, здатність оперативно реагувати на посилення негативного впливу внутрішніх та зовнішніх загроз, спрямованість на пошук невикористаних раніше внутрішніх резервів та зовнішніх можливостей.

Подальшого дослідження потребує розроблення методичних засад оцінювання корпоративної безпеки в умовах українських підприємств.

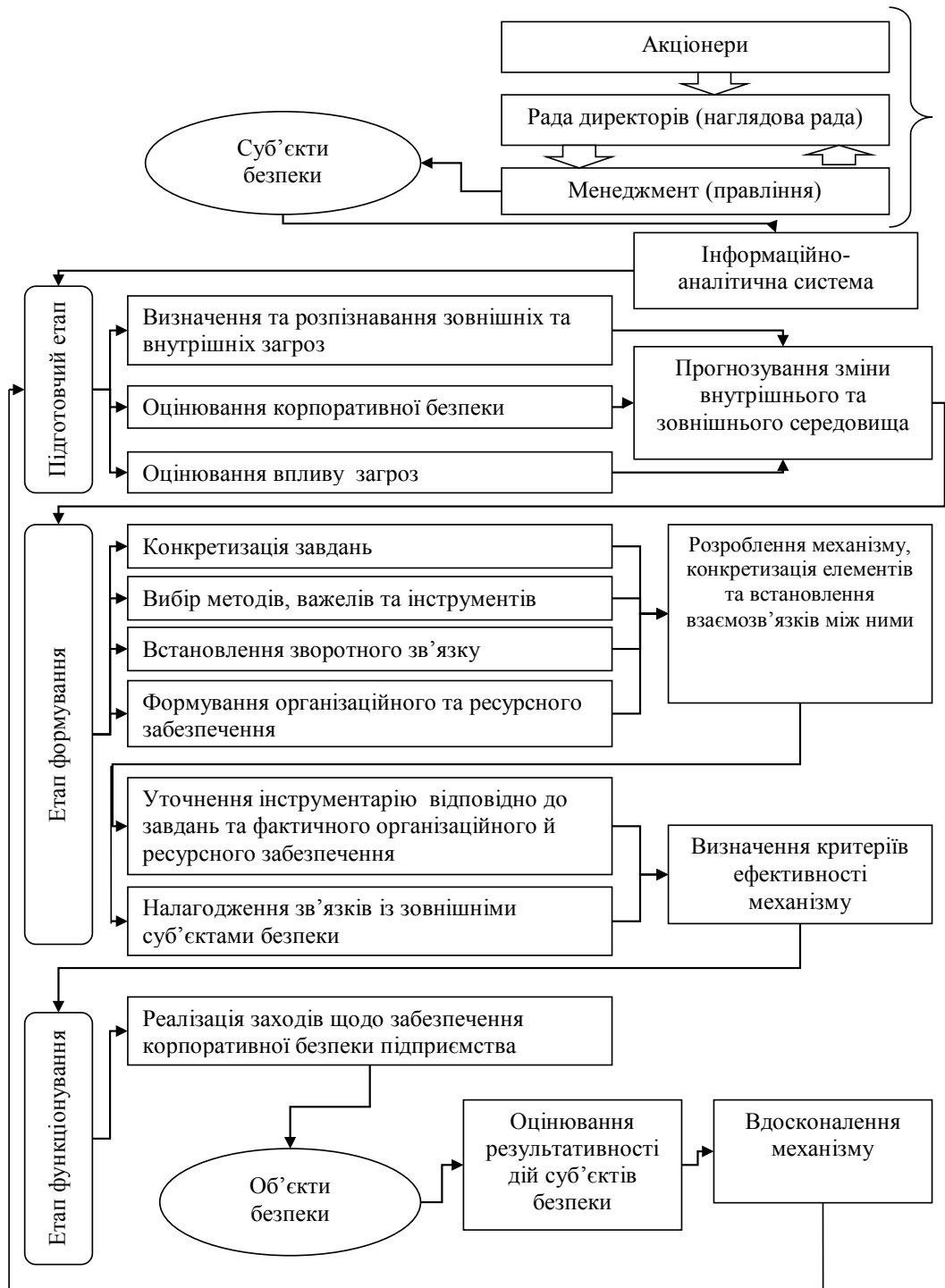

Рис. 1. Процес формування та функціонування організаційно-економічного механізму забезпечення корпоративної безпеки промислових підприємств

Список літератури:

1. Ануфрієва Є.І., Кучерук Г.Ю. Аналіз методів технологічного оновлення авіатранспортних підприємств. *Економіка. Фінанси. Право*. 2009. № 8. С. 17-19.
2. Безрукова Т.Л. Управление конкурентоспособностью предпринимательской организации : монография. Москва : Кно-Рус, 2008. С. 146.
3. Козаченко Г.В. Організаційно-економічний механізм як інструмент управління підприємством. *Економіка. Менеджмент. Підприємництво*. 2003. № 11. С. 107-111.
4. Лисенко Ю., Єгоров П. Організаційно-економічний механізм управління підприємством. *Економіка України*. 1997. № 1. С. 86-87.
5. Моргачов В. Організаційно-економічний механізм управління ефективною діяльністю проектних організацій. *Схід*. 2006. № 5. С. 38-39.
6. Обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою підприємства : монографія / за заг. ред. А.М. Штангрета. Львів : Укр. акад. друкарства, 2017. 276 с.
7. Прохорова В.В. Економічний розвиток підприємств: теоретико-методологічний підхід : монографія. Харків : УкрДАЗТ, 2010. 523 с.
8. Соколова А.О. Організаційно-економічний механізм функціонування кооперативів в Україні. *Вісник КНТЕУ*. 2006. № 2. С. 88-92.
9. Тридід О.М. Організаційно-економічний механізм стратегічного розвитку підприємства : монографія. Харків. : ХДЕУ, 2002. 364 с.

References:

1. Anufrieva Ye.I., Kucheruk H.Yu. (2009), Analiz metodiv tekhnolohichnoho onovlennia avi-atransportnykh pidprijemstv [*Analysis of methods of technological updating of air transport enterprises*]. *Ekonomika. Finansy. Pravo*. 2009, Vol. 8: 17-19 [in Ukrainian].
2. Bezrukova T.L. (2008), Upravlenie konkurentosposobnost'ju predprinimatel'skoj organizacii [*Enterprise Competitiveness Management*]. Moskva: Izd-vo «Kno-Rus». Rossijskaja Federacija [in Russian].
3. Kozachenko H.V. (2003), Orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizm yak instrument upravlinnia pidprijemstvom [*Organizational and economic mechanism as an instrument of enterprise management*]. *Ekonomika Menedzhment Pidprijemnytstvo*. 2003, Vol. 11: 107-111 [in Ukrainian].
4. Lysenko Yu., Yehorov P. (1997), Orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizm upravlinnia pidprijemstvom [*Organizational and economic mechanism of enterprise management*]. *Ekonomika Ukrainy*. 1997, Vol. 1. : 86-87. [in Ukrainian].
5. Morhachov V. (2006), Orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizm upravlinnia efektyvnoiu dialnistiu proektnykh orhanizatsii [*Organizational and economic mechanism for managing the effective activity of project organizations*]. *Skhid*. 2006, Vol 5. : 38-39. [in Ukrainian].
6. Shtanhret, A.M. (2017), Oblikovo-analitychne zabezpechennya upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoyu pidprijemstva [*Accounting and analytical support for managing the economic security of the enterprise*]. L'viv : Ukr. akad. drukarstva. [in Ukrainian].
7. Prokhorova V.V. (2010), Ekonomichni rozvytok pidprijemstv: teoretyko-metodolohichni pidkhid [*Economic development of enterprises: a theoretical and methodological approach*]. Kharkiv : UkrDAZT. [in Ukrainian].
8. Sokolova A.O. (2006), Orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizm funktsionuvannia kooperatyviv v Ukraini [*Organizational and economic mechanism of cooperatives functioning in Ukraine*]. *Visnyk KNTEU*. 2006, Vol. 2. : 88-92. [in Ukrainian].
9. Trydid O.M. (2002), Orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizm stratehichnoho rozvytku pidprijemstva [*Organizational and economic mechanism of strategic development of the enterprise*]. Kharkiv. : Vyd-vo KhDEU. [in Ukrainian].